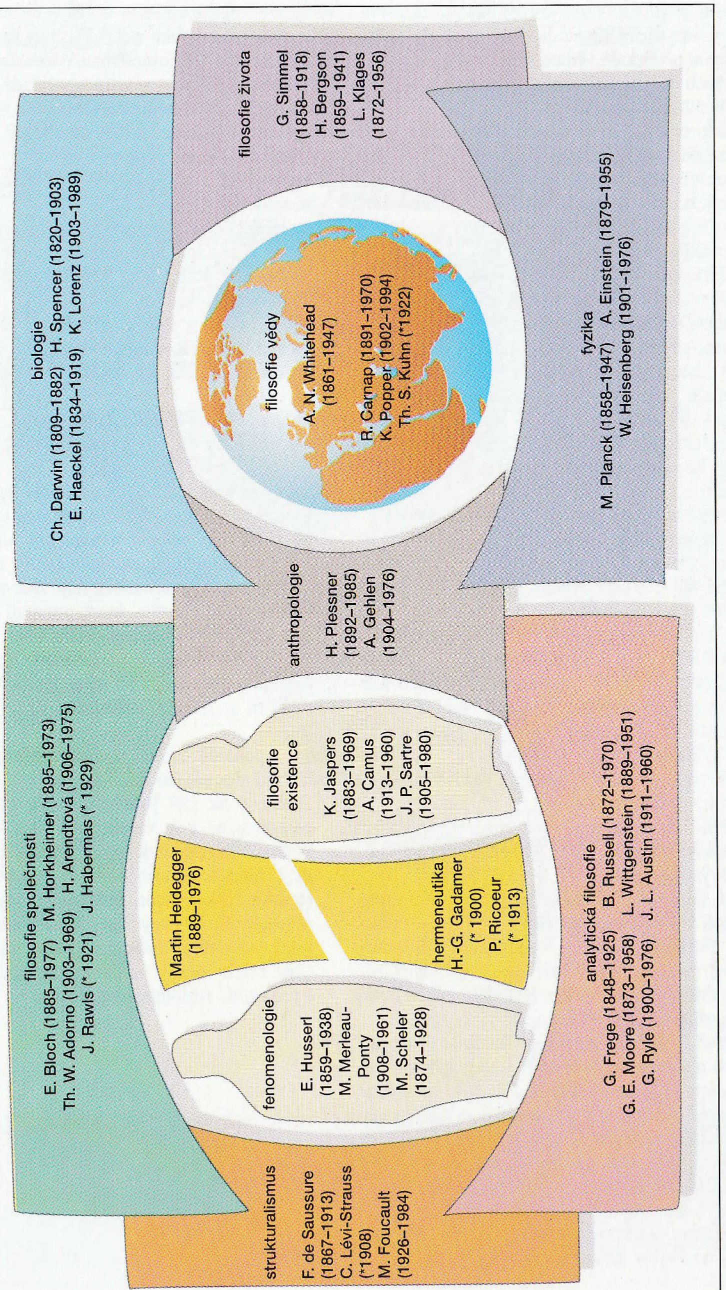

Přehled 20. století

Typickým rysem **20. století** je ohromný rozmach poznatků v **technice** a **přírodních vědách**. Moderní *fyzika* rozšířila současný obraz světa daleko za hranice klasické fyziky: teorie relativity a kvantová fyzika ukazují nový pohled na svět v oblasti nesmírně velkých a nesmírně malých fyzikálních entit. *Biologie* se svou evoluční teorií načrtává nové obrazy člověka a také psychologie, především FREUDOVA *psychoanalýza*, vnáší do otázky po člověku nové dimenze.

Filosofie je tímto vývojem dotčena různými způsoby:

Na jednu stranu tvoří metody a poznatky moderní **logiky** základ pokroku ve vědách a v technice (např. počítače).

Filosofové, např. FREGE a RUSSELL, se ve 20. stol. směrodatně podílejí na vývoji matematiky, logiky i filosofie.

Na druhou stranu se přírodní vědy stávají měřítkem a objektem filosofie.

Pro nový *pozitivismus* představuje přesnost a ověřitelnost přírodovědných vět ideál. Pro současnost je charakteristická *teorie vědy*, tj. filosofické zpracování, výstavby a výsledků jednotlivých věd. Tradiční filosofické otázky jsou nahrazeny logistikou jakožto metodou a exaktností jakožto cílem. Dávné problémy metafyziky se pokládají za neprůhledné zmatení pojmů:

„Lidé si navykají na ‘odčarování světa’, ... přizpůsobení životního pocitu a poznání se završuje. Problémy pohledu na svět se tak řeší samovolně, ale nikoli nalezením odpovědi, nýbrž tím, že se stávají bezpředmětnými.“ (E. TOPITSCH)

S tím je ve filosofii 20. stol. těsně spjat „linguistic turn“, „obrat k **jazyku**“ jakožto předmětu filosofie. Tento obrat nejdříve probíhá zavedením **analýzy**, jak ji rozvinuli MOORE a RUSSELL. K problémům se přistupuje tak, že jsou převedeny do správné a smysl mající jazykové formy. Tím se zjistí a odstraní možné prameny nedorozumění v našich výrocích.

Odtud vyplynuvší cíl – vytvoření *ideálního*, tj. naprosto jasného *jazyka* – se stává hlavním tématem filosofie, zvl. ve *Vídeňském kruhu*.

Později se rozvíjí filosofie *normálního* jazyka (**ordinary language philosophy**):

jejím předmětem je jazyk ve své fakticky užívané podobě.

Jedním z nejdůležitějších představitelů *obou* směrů je WITTGENSTEIN.

Jiné směry se zaměřují na **člověka** a svět jeho života:

Konkrétní žití představuje středobod **filosofie existence**. Ta navazuje na KIERKEGAARDA a jejími představiteli jsou ve 20. stol. především JASPERS, SARTRE a CAMUS.

HUSSERLEM založená metoda **fenomenologie** chce návratem k vnitřním procesům vědomí zajistit novou jistotu o podstatě věcí a člověka.

Působila v nejrozmanitějších oblastech:

MERLEAU-PONTY chce s její pomocí objasnit, jak lidské vědomí a chování zpřístupňuje a strukturuje svět.

SCHELER ji činí plodnou ve sféře etiky a anthropologie.

U N. HARTMANNA přispívá k založení nové ontologie.

Také SARTRŮV existencialismus, PLESSNEROVA anthropologie nebo RICOEUROVA hermeneutika jsou ovlivněny fenomenologií.

Fenomenologie též dává k dispozici nástroj, díky němuž mohl HEIDEGGER podniknout svůj velkorysý pokus o nové promyšlení bytí. Jeho **fundamentální ontologie** chce představovat nový začátek, jenž neupadá do tradiční zapomenutosti bytí.

Společnost a **kultura** jsou ve filosofické reflexi často podrobovány ostré kritice:

Jednak ze strany **filosofie života** v první polovině století. BERGSON, SIMMEL a KLAGES se pokoušejí ukázat člověku jeho elementární životní aktivity a v soudobé kultuře spatřují nebezpečí, které lidskost nepodporuje, nýbrž spíše zastírá.

Za druhé se *marxismus* stává nosníkem společenské kritiky a změny. LENIN a MAO na jeho základě vytvářejí nové systémy vlády a hospodaření, které změní politickou mapu světa.

Ve svých analýzách společnosti využívá MARXOVÝCH myšlenek také *„kritická teorie“*.

Podmínkami *rozumění* se zabývá **hermeneutika** (GADAMER, RICOEUR). Ve své moderní verzi se obrací nejen k písemným svědectvím a uměleckým dílům, nýbrž ke všem výrazovým formám individuálního a společenského jednání.

V návaznosti na SAUSSUROVU jazykovědu chce **strukturalismus** (LÉVI-STRAUSS, FOUCAULT) proniknout k nevědomým strukturám, na nichž spočívá lidské myšlení, jednání a společenské uspořádání.